

Bu Sayıda,

2016'nın son çeyreğini tamamlarken 15 Temmuz darbe girişimi devletin tüm kurumlarında ve toplumsal alanda etkilerini derin biçimde hissettiriyor. Dünya tarihinde eşi benzeri görülmemiş yaklaşık 50 yıllık bir ezoterik yapı olarak Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) bu kapsamda bir kalkışmaya cesaret edebileceği bir askeri ve bürokratik güce ulaşması, aynı zamanda bu yapıyla mücadeleyi de oldukça zor ve bir o kadar da kapsamlı hale getirmiştir. Toplumsal-siyasal güven ve liyakat ölçütlerine büyük bir darbe vuran yapının çok yüzlü niteliği, devleti bu yapıyla mücadelede olağanüstü koşullara zorluyor. OHAL koşulları içinde birbiri ardına yayınlanan KHK'larla bir yandan örgütün militan kadrosu tasfiye edilirken diğer yandan oluşabilecek mağduriyetler konusunda ilk günlerin yarattığı şoka göre artık çok daha hızlı bir yeniden inceleme ve soruşturma mekanizması devrede.

Darbenin bizatihi bu örgütçe yapıldığı her geçen gün ortaya çıkan yeni delillerle netlik kazanırken, örgütün artık Türkiye'de meşruiyet zeminini tamamen yitirdiği de ortadadır. Ne var ki ülke olarak yaşanan siyasal ve toplumsal travmanın uzun bir süre daha etkisini sürdüreceği muhakkak. Kapsamlı bir dönüşüm ve yenilenme sürecine girdiğimiz bu günlerde bir yandan iç politikada siyasal sistemin konsolidasyonu için adımlar atılmaya çalışılırken, dış politikada ise Suriye ve Irak'ta yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin ABD ve Avrupa ile ilişkilerindeki kırılmalar ve alternatif bir dış politika vizyonu olarak Şangay İşbirliği Örgütü ile artan temaslar ulusal gündemimizin ana parametreleri olarak görünüyor. Tabi gündemdeki en dikkat çekici gelişme hiç kuşkusuz Türkiye dahil tüm dünyada büyük yankı uyandıran ABD'deki seçim sonuçlarıdır.

Donald Trump'ın ABD Seçimlerini kazanması ülkede büyük bir şaşkınlık, dahası öfke ile karşılandı. Trump karşıtı gösterilerin ardı arkası kesilmiyor. İktisatçıların çokça tekrarladığı bir aforizmanın yansıması olarak "hapşiran ABD" ekonomisi ve siyaseti de tüm dünyayı etkilemeyi sürdürüyor. Trump'ın özellikle AB ülkeleri arasında ciddi bir tepki doğurduğunu

gözlemliyoruz. Bu tepkinin arkasında Başkanlık seçimi kampanyasında Trump'ın NATO'nun Avrupa ayağının gözden geçirilmesi yönündeki çağrıları ve vaadiydi. Trump ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında savunma harcamalarını minimize edip kalkınmaya yönelen Avrupa'nın ittifakın eşitsiz bir üyesi olduğunu düşünüyor. Bu sebeple Avrupalı ülkeleri ittifakın harcamalarına daha fazla katkı sağlamaya davet ediyor. Avrupalı ülkeler ise NATO'nun güvenlik şemsiyesinin bir anda kapanması karşısında çok hızlı cevap verebilecek durumda değil.

Aslına bakılırsa Trump'ın NATO açıklamasının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, Trump göreve başladıktan sonra da seçim kampanyasındaki sloganları kullanmayı sürdüreceği kuşku. Çünkü ABD ve AB arasında stratejik ve ekonomik bağlar oldukça güçlü. Trump üzerinden NATO'yu tartışmaya açan tarafın aslında AB olduğu söylenebilir. AB, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından European Security and Defence Identity olarak bilinen politikayı devreye koymuş ve NATO karşısında otonom bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma yönündeki niyetini belli etmişti. Bu çerçevede AB tarafından tanımlanan Petersberg Görevleri resmi olarak bölgesel konularda NATO'nun içerisinde hareket etmeyi taahhüt etmekle birlikte AB'nin operasyon kapasitesinin geliştirilmesine odaklanıyordu. AB'nin resmi olarak kabul ettiği European Security and Defence Policy ile AB'nin NATO karşısında otonom bir savunma yapısına sahip olma arayışı ABD'nin "AB NATO'nun içini mi boşaltmaya çalışıyor?" propagandasının etkisiyle sessizleşti ama AB süreci sona erdirmeyi.

Bağımsız bir savunma ve güvenlik politikasının önündeki en büyük engel olarak Britanya'nın AB'den ayrılma referandumu bu bakımdan bir dönüm noktasına işaret etmektedir. AB içerisinde sürekli ABD'nin Truva atı olarak görülen Britanya'nın yokluğunda ve hazır Trump NATO'da AB'nin rolünü sorgulamışken Avrupalı liderler bu fırsatı kaçırmayıp otonom bir savunma ve güvenlik politikası talebini ve arayışını daha güçlü bir şekilde dile getirmeye başlayabilirler.

Bu çerçevede Türkiye'deki "eksen" tartışmasının aslında Batı içi tartışmalardan etkilendiği söylenebilir. Batı ittifakı kendi iç ağlarını yenilemeye çalışıyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve Soğuk Savaş döneminden kalmış ittifak bağları 2000'li yılların realitesini taşıyamıyor. Batı içinde dengeler yeniden kurulurken Türkiye'de bu dengelerin dışında kalmamaya, kendi taleplerini yeni kurulacak sisteme yansıtmaya çalışıyor. Cumhurbaşkanı'nın Şangay çıkışını belki bu kontekste okumak daha sağlıklı olacaktır.

Yeri gelmişken ifade edelim, Türkiye'nin Batı ittifakı ile ilişkileri hem Türkiye hem de Batı açısından bir gecede sona erdirilecek ilişkiler değil.

Avrupa Birliği ülkeleri Türkiye'nin ihracatında %50'lik bir büyüklüğe sahipken Şangay İşbirliği Örgütü üyelerinin tamamı Türkiye'nin ihracatında %3'lük bir paya sahip. Türk ordusu, Ege ordusu hariç, NATO zincirine bağlı durumda ve Türkiye'nin fiziki savunma alt yapısı tamamen NATO sistemine entegre durumda. Böyle bir ilişki biçimini hemen sona erdirmek ya da sona erebileceğini düşünmek oldukça zor.

Avrupa Parlamentosu'nun Kararı

Avrupa Parlamentosu geçtiğimiz günlerde oldukça tartışmalı bir karara imza attı. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinin dondurulmasının önerildiği kararın Türkiye'nin seçilmiş hükümeti nezdinde de Türk toplumu nezdinde de bir anlamı ve bağlayıcılığı yok. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye uyguladığı çifte standart dolayısıyla Türkiye toplumunun çeşitli kesimlerinde uzun süredir bir tepki oluşmuş durumdaydı. Avrupa Parlamentosunun aldığı bu skandal karar bir anlamda bu tepkinin haklılığını da ortaya koydu.

Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinin tarihi oldukça eski. İber Ortaylı'nın yerinde tespitiyle: Osmanlı Devleti bir Avrupa Devletiydi. Nitekim 1856 yılında toplanan Paris Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin Avrupa Devletler Topluluđu'nun bir üyesi olduğu net bir biçimde ifade edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'daki şizofren ruhların Türkleri Avrupa'dan çıkarma politikaları en nihayet bir iflasla neticelenmiş, Osmanlı Devleti'nin mirasını devralan Türkiye Cumhuriyeti Avrupa'nın bir parçası olmayı sürdürmüştür.

Erken Cumhuriyet döneminde dahil olunan Balkan Paktı, Avrupalı ülkelerle iki taraflı ve çok taraflı gelişen işbirliği İkinci Dünya Savaşı sonrasında da sürmüş ABD'nin Avrupa için geliştirdiği Marshall Planı'na Türkiye de dahil edilmiştir. Türkiye daha sonra OECD'ye dönüşecek OEEC'nin bir üyesi olduğu gibi 1959'da da bugünkü Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan Avrupa kurumlarına Yunanistan'la birlikte üyelik başvurusunda bulunmuştur.

12 Eylül 1963 yılında imzalanan Ankara Antlaşması Türkiye'nin tam üyelik sürecini bir takvime bağladı. Ve fakat Avrupa bu takvime hiçbir zaman saygı göstermediği gibi oyun devam ederken sürekli oyunun kurallarını değiştirerek daha önce olmayan ek koşullar ve talepler ileri sürmeye devam etti. Türkiye ile birlikte üyelik başvurusunda bulunan Yunanistan'ın üyelik başvurusu bağlanan takvimde nihayete ererken Türkiye beklemeyi sürdürdü.

12 Eylül 1980 darbesi Türkiye'nin Avrupa kapısında bekletilmesinin bahanesini oluşturdu. Bu belki güçlü bir bahaneydi ama Türkiye yeniden demokratik süreçlere döndükten sonra Özal döneminde Avrupa Toplulukları ile ilişkilere "şok tedavisi" uygulamaya niyetlendiğinde aldığı cevap şaşırıcıydı. Özal'ın şahsında Türkiye'ye Avrupa'nın çok önemli bir süreçte olduğu, kendi içinde derinleşme ve entegrasyona odaklandığı için genişleme ajandaları bulunmadığı cevabını verdiler. Bir bakıma Türkiye ile imzalanan antlaşma dolayısıyla birtakım yükümlülüklerini yerine getirme talebinin haklılığını zımnen kabul eden bu cevap oyunun kurallarının Türkiye için bir kez daha değiştiğinin de ifadesi oldu.

1997 Zirvesi'nde Türkiye ile imzalanan Antlaşmalar görmezden gelinerek Türkiye'nin tam üyeliğe ehil olmadığı kararını veren Avrupa Birliği 1999'da birden Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğe ehil olduğuna karar verdi. Bu arada Türkiye'yi Birliğe almamak için türlü oyuna başvuran AB'nin NATO kapsamında gerçekleştireceği operasyonlarda Türkiye'nin de askeri kapasitesinden faydalanmayı planlarken Türkiye'yi AB üyesi olmadığı için karar verme mekanizmalarının dışında bırakmayı denemesini de not etmeden geçmeyelim. Bu aslında AB'nin bir kesiminin Türkiye'ye biçtiği rolün özetidir.

Türkiye'den beklenen, AB'nin kriz bölgeleriyle arasında tampon olması, Avrupa'ya yönelebilecek bir popülasyonu emmesi ya da önlemesi, bir mülteci ya da göç kabulü söz konusu olacaksa da bir bekleme salonu gibi kullanılan Türkiye'de bulunanlar arasından en niteliklilerinin seçilerek alınmasına yardımcı olunması. Avrupa açısından kriz yaratmayacak kadar istikrarlı, Avrupa'ya karşı koyamayacak kadar istikrarsız bir Türkiye. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın onlara göre "diktatörlük kokan" duruşundan rahatsız olmalarının sebebi de bu.

Türkiye için yayınlanan İlerleme Raporu'nun özellikle siyasi kriterler kısmını incelerken raporun iyi niyetli oluşturulmadığını, dahası bu raporu oluşturanların Türkiye'yi hiç tanımadıklarını görebiliyorsunuz. Türkiye hakkında nefret dolu bir ortalama Avrupalı ile raporu hazırlayanların Türkiye hakkındaki kanaatleri birbirine denk. Bu rapordan yola çıkarak bir karar alan Avrupa Parlamentosu'nun kararının meşruiyetini sorgulamak Türkiye'nin hakkı. Çünkü ortada tam bir "tezekten terazinin dirhemi" durumu var.

Tezkire 58

Tezkire dergisinin bu sayısı doğumunun 100.yılı dolayısıyla Cemil Meriç'e ayrıldı. Aziz Nesin, Okuma Notları'nda Cemil Meriç için "Biz onu

1960'lı yıllarda solcu bilirdik" diye yazıyor. İlginçtir, 1970'li yıllarda Cemil Meriç'i okuyanlar daha çok muhafazakâr kesimler oldu. Meriç'in kitapları sola daha açık bir yayınevinden yayınlanmaya başladıktan sonra sol cenah-tan da takipçileri arttı. Cemil Meriç'e bakıştaki farklılaşmalar onun düşün-celerinin daha ayrıntılı analizlerinin yapılmasını da beraberinde getirdi. Biz de dosyamızda bir literatür ve Cemil Meriç hesabı çıkarmaya çalıştık.

Türkiye ve dünya gündemi bölümünde Öner Buçukcu Brexit'in tran-satlantik ilişkiler bağlamında ne anlama gelebileceği üzerinde dururken, Hatem Bazian ABD başkanlık seçimi analizinde cumhuriyetçi ve demokrat kardeşliğinin devasa siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlar üreten ortak sorumluluğuna vurgu yaparak, geldiğimiz noktada artık yalnızca Küresel Güney'i değil, Küresel Kuzey'i de ciddi anlamda olumsuz etkileyen neoli-beral siyasal ve ekonomik düzenin çatıradadığını iddia ediyor.

Çerçeve Yazılar bölümü hem Türkiye özelinde hem de düşünce dünya-sının hâkim atmosferi içinde dikkat çeken tartışmaları ihtiva ediyor. Mus-tafa Atiker Düşünce Tarihi'ni epistemolojik bir yaklaşım olarak kavramsala-laştıran bir metinle bu sayıya katkıda bulundu. Yakup Kahraman modern Türk düşüncesinde pozitivizm ve eleştirisine odaklanırken Yasin Aktay se-külerleşme ve İslâm üzerine bir makaleyle, bir dönem oldukça canlı olan sekülerlik tartışmasının yeni siyasal ve toplumsal konjonktürde nasıl oku-nabileceğine dair bir perspektif sunuyor.

Celal Yeşilçayır Cemil Meriç'in sosyalizme ilişkin kanaatlerini ele alan bir makale hazırladı. Utku Aybudak Cemil Meriç'in muhafazakarlığı, Os-manlı'ya karşı konumu ve İslâmcılığına odaklandı. Mehmet Uğraş, Meriç'in sosyolojiye ilişkin görüşlerini değerlendirirken Aslı Üner epistemolojik yö-nelimlerini kritik etti. Yakup Öztürk, Meriç'in romana yaklaşımını ele aldı. Ömer Gülen ise Jurnaller çerçevesinde Meriç'in biyografisine odaklanan bir makale ile katkıda bulundu.

Kitap değerlendirmede Dokuz Eylül Üniversitesi'nden arkadaşımız Ya-kup Öztürk, dergi yayına hazırlanırken aramızdan ayrılan tarihçi Yavuz Selim Karakışla'nın Osmanlı'da *Kadınları Çalıştırma Cemiyeti* üzerine yaz-dığı kitaba ilişkin eleştirel bir analiz sunuyor.

İyi okumalar.